

педагогических советов приведены в статье. Отдельное внимание уделено описанию мнений директоров школ и учителей относительно значения педагогических советов, методов и средств преподавания естественно-математических дисциплин, а также путей улучшения преподавания в учебных заведениях Украины XIX столетия. Доказано, что некоторые выводы педагогических советов указанного времени являются актуальными и в условиях современного образовательного пространства.

Ключевые слова: педагогические советы, методика преподавания, естественно-математические дисциплины, учебные заведения Украины, XIX – начало XX столетия.

Kokhanovskaya E. V.

THE ROLE OF PEDAGOGICAL COUNCILS IN IMPROVEMENT OF TEACHING METHODS OF NATURAL AND MATHEMATICAL DISCIPLINES IN THE UKRAINIAN EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF IN THE MIDDLE OF THE 19TH CENTURY

The article deals with the role and significance of pedagogical councils for improving the teaching methods of subjects in educational institutions of the nineteenth century. It is noted that nowadays the pedagogical council is perhaps the most demanded governing body of a comprehensive educational institution. Its importance is first of all in collegial decision-making. Regular sessions of pedagogical councils, which were conducted since the middle of the XIXth century, have greatly influenced the development of the teaching methodology of natural sciences, mathematics and pedagogy, serving as a source of progress, because with its help ordinary teachers could express their own thoughts on improving the teaching methods of certain subjects, that fully overturned the old conception of methodology as separate sciences and in generally. The famous surgeon, teacher M. Pirogov, made a significant contribution in the development of pedagogical councils in Ukraine as the means of improving teaching methods. The article presents the views of the teacher on the role and methods of pedagogical councils work. Particular attention is paid to some thoughts of heads and teachers about the importance of pedagogical councils, methods and methodology of teaching natural and mathematical disciplines and ways to improve teaching in Ukrainian schools of the nineteenth century. It is proved that some of the conclusions of the pedagogical councils are relevant also in the conditions of modern educational space.

Key words: pedagogical councils, teaching methods, natural sciences and mathematics, educational institutions of Ukraine, XIXth - the beginning of the XXth centuries.

УДК 378.1

Куценко І. В.*

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ СТАНОВЛЕННЯ ПОНЯТТЯ
«МОНІТОРИНГ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ»

У статті висвітлено динаміку входження поняття моніторингу навчальних досягнень студентів у терміносистему педагогіки. Установлено, що порівняння змісту поняття «моніторинг» ускладнено, оскільки родовими макрокомпонентами моніторингу постають: спостереження як метод дослідження матеріального світу, контроль як процес, система операцій і процедур; при цьому видовими ознаками моніторингу є його постійний і безперервний характер. На основі ретроспективного аналізу зроблено висновок, що поняття моніторингу навчальних досягнень студентів має глибоке історичне коріння.

Ключові слова: ретроспективний аналіз, моніторинг, якість освіти, навчальні досягнення студентів.

Якість професійної підготовки морських спеціалістів набуває гострої актуальності в умовах інтеграції вищої освіти в світовий та європейський освітній простір. У такому контексті питання моніторингу навчальних досягнень студентів набуває особливого значення.

Моніторинг навчальних досягнень студентів як засіб стимулювання їх професійної

*© Куценко І. В.

зрілості сприяє поглибленню, розширенню, удосконаленню та систематизації знань, умінь та навичок студентів, забезпечує зворотний зв'язок у навчанні. Він допомагає виявити типові помилки і прогалини в навчанні та забезпечує заходи щодо їх усунення, передбачає схвалення досягнутих студентами успіхів і формування позитивної мотивації до навчання. Завдяки контролю навчальних досягнень розвиваються пам'ять, увага, мислення, усне та письмове мовлення, здібності, пізнавальні інтереси, активність і самостійність студентів. Тому пошук інноваційних шляхів моніторингу навчальних досягнень студентів набуває сьогодні особливого значення і визначається потребою вдосконалення всієї системи навчання.

Визначення поняття «моніторинг навчальних досягнень студентів», суміжних із ним термінів та динаміки входження цього поняття в терміносистему педагогіки аналізували науковці С. Бабінець, Н. Байдацька, І. Булах, М. Голець, М. Кічула, Г. Єльнікова, П. Матвієнко, О. Патрикеева, З. Рябова, Є. Хриков та ін. Методологічні й теоретичні проблеми моніторингу розглядаються в працях І. Бестужева-Лади, І. Герасимова, Т. Заславської, Ю. Левади, О. Майорова, Н. Пішулина, А. Савельєва, Н. Селезньової, Л. Семушиної, А. Субетто, Р. Шишова.

Проте аналіз наукових досліджень дає підстави стверджувати, що проблема моніторингу навчальних досягнень студентів та історія становлення цього питання ще недостатньо досліджена.

Метою цієї статті є здійснення на основі аналізу наукових джерел ретроспективної характеристики поняття «моніторинг навчальних досягнень студентів».

У педагогічній науці до цього часу склалися теоретичні передумови для дослідження ролі моніторингу навчальних досягнень студентів у системі управління якістю підготовки фахівців у морських вишах. А. Орлов розглядає моніторинг у контексті підвищення якості управлінських рішень і під час здійснення педагогічних інновацій. В. Кальней, Н. Михайлова, Н. Селезньова використовують моніторинг як засіб оцінювання якості освіти. М. Гузаїров, І. Єлісеєв, А. Сапронов розглядають його як інформаційну основу в системі оцінювання й управління якістю освіти на регіональному рівні, а І. Вавілова, Л. Виноградова, С. Горбатков, В. Лукманов, Т. Макарова, Е. Мухортова, Н. Нікітін – на рівні навчального закладу, педагога, студента, учня.

Проведене нами дослідження стану застосування поняття моніторингу навчальних досягнень студентів засвідчило, що існує певна відсутність розуміння відмінностей між моніторингом, оцінюванням і контролем. На цьому наголошують такі вітчизняні дослідники, як О. Берданова та І. Валентюк. До цього слід додати, що таке ставлення до моніторингу та оцінювання досить часто призводить до невмілого їх застосування, що в результаті не дає бажаного ефекту. Так, не можна погодитися з О. Бердановою, що моніторинг має регулярний характер, а оцінювання, на відміну від моніторингу, не є регулярною процедурою, а проводиться в разі необхідності [9, с. 16-17].

На важливості відокремлення технологій моніторингу та контролю наголошує І. Валентюк. Науковець слушно зазначає, що попри схожість окремих елементів, функції та принципи їх відрізняються, що ще раз доводить самостійність і змістовність понять «моніторинг», «контроль» [там само, с. 20]. За визначенням ученого, моніторинг як функція управління, передбачає збирання інформації, її комплексну оцінку і прогноз за стабільною системою показників, а контроль означає перевірку виконання певних рішень із метою встановлення їх доцільності [там само, с. 20-21].

Ураховуючи складність моніторингу як системи, слід більш чітко визначати поняття моніторингу за допомогою ретроспективного аналізу.

Ретроспективний аналіз поняття «моніторинг навчальних досягнень студентів» засвідчив, що цей термін має глибоке історичне коріння. Група вчених (І. Кічева, Г. Красильникова, Т. Лукіна), розглядаючи історичний аспект становлення поняття моніторингу, виділяють чотири основні етапи.

Перший етап (кінець ХІХ століття) характеризується збором інформації про різні

боки життя навчальних закладів – про учнів і вчителів, про деякі аспекти освітнього процесу тощо.

На другому етапі (початок ХХ століття) поняття моніторингу та проблема управління освітою на основі одержуваної інформації стали предметом спеціальних наукових досліджень. Значний внесок в її рішення зробив Н. Йорданський. Учений ще в 20-ті роки обґрунтував низку найважливіших положень щодо організації збору й подальшої роботи з інформацією, її використання для управління навчально-виховним процесом.

Г. Красильникова, характеризуючи дослідження Н. Йорданського, зазначає, що особливо важливим є положення про необхідність взаємозв'язку провідних функцій управління в школі, що мало б забезпечити нерозривний зв'язок таких елементів системи інформаційного забезпечення управління навчально-виховним процесом, як збір, зберігання, обробка та розповсюдження інформації. Пов'язуючи один з одним провідні функції управління, вчений тим самим заклав основу для розробки педагогічного моніторингу – збір інформації не заради самої інформації, а заради досягнення запланованих цілей, заради контролю за їх реалізацією, аналізу причин відхилень від цілей і подальшої корекційної роботи [6, с. 262].

Зазначимо, що ідеї Н. Йорданського не знайшли широкого поширення, оскільки в цей час було сформовано і введено в практику централізовану систему управління школою з її суворою звітністю перед вищими органами – губернськими, повітовими і волосними відділами народної освіти. У зв'язку з цим з'явилася низка праць, що містять рекомендації про зміст і способи збору відомостей про роботу шкіл, що заклали базу так званого статистичного підходу до вирішення проблем інформаційного забезпечення управління навчально-виховним процесом (А. Мандрика, В. Манжос, К. Ніконов та ін.).

Третій етап становлення поняття «моніторинг навчальних досягнень студентів» (60-90-ті роки ХХ століття) характеризується першими спробами окреслити питання моніторингу з позицій педагогіки. Так, у Педагогічній енциклопедії (1966) вперше згадується приналежність слова «монітор» до освітньої галузі, що використовувалося у двох значеннях – як помічника вчителя в школах так званого взаємного навчання у Великій Британії, США, Франції, Швейцарії, Бельгії, Росії; та як учня деяких англійських середніх шкіл, який виконує обов'язки, схожі з обов'язками старости класу [10, с. 864]. Згодом таке тлумачення монітору перейшло й в інші довідкові видання. Термін «монітор» був основою для творення одиниці «моніторинг», що стрімко поширювалася в наукових терміносистемах різних галузей знань наприкінці 80-х років минулого століття та увійшла в обіг у педагогіці. У цей час почали серйозно вивчатися питання методології управління, розроблятися нові інформаційні підходи до управління навчально-виховним процесом (Ю. Бабанський, В. Беспалько, Ю. Конаржевський, В. Тат'янченко, П. Худомінській та ін.), що у свою чергу стимулювало початок досліджень з питання управління навчальними закладами.

І. Кічева вважає, що саме в цей період було закладено теоретичну основу поняття, на базі якої згодом утворилася система педагогічного моніторингу як неодмінного атрибута управління освітою. Адже в цей час почалося спостереження за подіями в навчально-виховному процесі та його змінами. У педагогічному моніторингу крім інформаційної та контрольної функцій, чітко позначилися аналітична, оцінна і навіть прогностична функції, починає досліджуватись їх взаємозв'язок [4, с. 8]. Учена відзначає, що початок 90-х років характеризувався складним процесом оновлення школи – надана освітнім установам самостійність зумовила перерозподіл управлінських функцій, розширився й ускладнився зміст діяльності з управління школою; недосконалість традиційного контролю за навчально-виховним процесом й інформаційного забезпечення управління стала очевидною. Унаслідок цього з'явилася потреба використання моніторингу в освіті [там само, с. 10].

Четвертий етап (з 1995 року і до нашого часу) характеризується активним використанням поняття «моніторинг навчальних досягнень студентів» і пов'язаних із ним

термінів. Означене поняття науковці розкривають через спостереження (Г. Гутник, Г. Коджаспирова, А. Талих та ін.), контроль (В. Міжеріков та ін.), діагностику (В. Андреев та ін.), експертизу (М. Занин та ін.) тощо.

Т. Лукіна, досліджуючи означене питання, відзначає, що вітчизняна історія становлення системи моніторингу освітньої галузі на національному рівні розпочалася 1997 року зі створення Центру моніторингу освіти [7, с. 519].

Слід зазначити, що вітчизняні дослідники, наділяючи поняття «моніторинг» педагогічним змістом, по-різному характеризують його сутність і механізми здійснення. Так, І. Бойчук вважає, що сучасний моніторинг можна визначити як «постійне спостереження за будь-яким процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або вихідним пропозиціям» [2, с. 146].

На думку О. Локшиної, педагогічний моніторинг – це супровідний контроль і поточне коригування взаємодії педагога й студента в організації й здійсненні навчально-виховного процесу [8, с. 8].

Підтримуючи необхідність здійснення моніторингу щодо стану навчального процесу з позиції результативності підготовки фахівців, О. Сергеева вважає, що моніторинг є ключовим елементом системи управління якістю освітньої діяльності та процесом безперервного науково обґрунтованого діагностико-прогностичного відстеження результатів навчального процесу [11, с. 6]. Ефективність моніторингових процедур дослідниця пов'язує із забезпеченням сприятливого емоційно-психологічного клімату для суб'єктів моніторингу; організацією багатоканального зворотного зав'язку між учасниками навчального процесу; наявністю достатнього рівня професійної компетентності осіб, що проводять моніторинг; забезпеченістю організаційно-методичними та технічними ресурсами.

За Л. Кайдаловою, моніторинг якості професійної підготовки фахівців передбачає обстеження, спостереження й аналіз процесу навчання та надає можливості одержувати і використовувати інформацію про адекватність педагогічних технологій, форм, методів і засобів; здійснювати корекцію навчального процесу [3, с. 18].

Важливим для нашого дослідження є визначення поняття моніторингу навчальних досягнень студентів дослідницею Н. Байдацькою, яка розкриває цей термін як систему збирання, оброблення, зберігання і розповсюдження інформації про якість навчальних досягнень студентів, що дає можливість висловлювати судження про стан навчального процесу в будь-який момент часу і може забезпечити прогнозування його розвитку [1, с. 20].

Таким чином, виконаний контент-аналіз поняття «моніторинг» за смисловими категоріями (родове слово, субстанціональні та функціональні ознаки, об'єкт і результат) засвідчив, що їх наповнення залежить від галузі використання терміна. Однак порівняння змісту поняття ускладнено, оскільки родовими макрокомпонентами моніторингу постають: спостереження як метод дослідження матеріального світу, контроль як процес, система операцій і процедур; видовими ознаками моніторингу є його постійний і безперервний характер. Ретроспективний розгляд проблеми становлення поняття моніторингу навчальних досягнень студентів дозволив констатувати наявність історичних передумов виникнення педагогічного моніторингу – значного досвіду організації збору статистичної інформації, систематичності проведення статистичних досліджень, осмислення взаємозв'язку інформаційної, аналітично-оціночної роботи, прогностичного контролю і корегування функцій управління освітою.

Перспективи подальшого наукового розроблення означеної проблеми вбачаються в розгляді особливостей моніторингу навчальних досягнень студентів морських ВНЗ.

Література:

1. Байдацька Н. М. Педагогічні умови моніторингу якості навчальних досягнень студентів у вищих навчальних закладах недержавної форми власності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Байдацька Наталія Михайлівна. – Вінниця, 2007. – 220 с.

2. Бойчук І. Моніторинг якості освіти як складова підготовки сучасного фахівця / І. Бойчук // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2014. – № 45. – С. 145-149.
3. Кайдалова Л. Моніторинг якості професійної підготовки інженерів-технологів / Л. Кайдалова // Системи якості вищих навчальних закладів: теорія і практика. – К. : Наукова думка, 2006. – С. 14-22.
4. Кичева И. В. Формирование понятийно-терминологической системы педагогики в 90-е годы XX века : автореф. дисс. ... канд. пед. наук / И. В. Кичева. – М., 2004. – 21 с.
5. Ковалев В. Система оценки деятельности кафедр университета / В. Ковалев // Альма матер : Вестник высшей школы. – 2002. – № 1. – С. 34-39.
6. Красильникова Г. Контент-аналіз поняття «моніторинг» / Г. Красильникова // Педагогічний дискурс – К. : Наукова думка, 2003. – № 14. – С. 261-266.
7. Лукіна Т. О. Моніторинг освіти / Т. О. Лукіна // Енциклопедія освіти. – АПН України; Гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юріном Інтер, 2008. – С. 519-521.
8. Моніторинг якості освіти: становлення та розвиток в Україні : Рекомендації з освітньої політики / під заг. ред. О. І. Локшиної – К. : «К.І.С.», 2004. – 160 с.
9. Новітні тенденції розвитку демократичного врядування: світовий та український досвід : матеріали наук.-практ. конф. за міжн. участю, Київ, 30 травня 2008 р. : у 3 т. / [за заг. ред. О. Ю. Оболенського, С. В. Сьоміна]. – К. : НАДУ, 2008. – Т. 3. – 192 с.
10. Педагогическая энциклопедия : в 4-х т./ [гл. ред. И. А. Каиров (гл. ред.), Ф. М. Петров (гл. ред.) [и др.]]. – М. : Советская энциклопедия, 1966. –Т. 2. – 879 с.
11. Сергеева Е. В. Мониторинг учебных достижений студентов в системе управления качеством подготовки специалистов в педагогическом вузе : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Сергеева Елена Викторовна. – Волгоград, 2011. – 27 с.

Куценко И. В.

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ СТАНОВЛЕННЯ ПОНЯТТЯ «МОНІТОРИНГ УЧЕБНИХ ДОСТИЖЕНЬ СТУДЕНТОВ»

В статті освітлена динаміка входу поняття «моніторинг учебных достижений студентов» в терміносистему педагогіки. На основі ретроспективного аналізу зроблено висновок, що поняття моніторингу учебных достижений студентов має глибокі історичні корні. Установлено, що порівняння змісту поняття «моніторинг» ускладнено, оскільки родовими макрокомпонентами моніторингу виступають: спостереження як метод дослідження матеріального світу, контроль як процес, система операцій і процедур; при цьому видовими ознаками моніторингу є його постійний і неперервний характер.

Ключові слова: ретроспективний аналіз, контент-аналіз, моніторинг, якість освіти, навчальні досягнення студентів.

Kutsenko I. V.

RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE CONCEPT «MONITORING STUDENTS' ACADEMIC PROGRESS»

In the article the historical dynamic of the concept «monitoring students' academic progress» is highlighted. On the basis of a retrospective analysis, author concludes that the concept «monitoring students' academic progress» has deep historical roots. This term is not a fundamentally new phenomenon in education, but, taking into account time requirements, makes qualitative adjustments to traditional managerial functions, filling these functions with content and ensuring their interconnection. In this regard, creating a system of quality assessment takes place in Ukraine in the period of the introduction of educational standards and the emergence of the need to assess their achievement in the whole country. The task to create a system of obtaining objective information on the results of training in accordance with the educational standards (including - to define a set of criteria, procedures and technology assessment, pedagogical monitoring organization and its use as an essential tool for managing the quality of education) at an educational institution on which it will be possible to make management decisions. The executed content-analysis of concept «monitoring» is after semantic categories: family word, substancial and functional signs, object and result. It is set that comparison of maintenance of monitoring concept is complicated, as come forward the family macrocomponents of monitoring: supervision as method of research of the material world, control as process, system

of operations and procedures; thus the specific signs of monitoring is him permanent and continuous character.

Key words: retrospective analysis, kontent-analysis, monitoring, quality of education, students' academic progress.

Рецензент: Кузьменко В.В.

УДК 378.013.43

Леснянська-Доцак А. С.*

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ У ФРАНЦІЇ

У статті проаналізовано умови, що сприяли розвитку полікультурної освіти та виховання учнівської молоді у Франції наприкінці ХХ ст. Указано на інтенсифікацію процесів імміграції, що стали каталізатором цього процесу. Зазначено умови навчання іноземних школярів, які відвідували французькі школи, та констатовано відсутність будь-яких дій, які полегшили б цей процес. Проаналізовано діяльність класів інтеграції, що після 1970 р. почали створюватися для полегшення навчання дітей-іммігрантів. Показано особливості мовної освіти таких учнів, яка включала вивчення як рідної мови, так і культури країни їхнього походження. Звернено увагу на особливості підготовки педагогів до реалізації завдань полікультурної освіти.

Ключові слова: полікультурна освіта, полікультурне виховання, міжкультурний підхід, Франція, учнівська молодь, підготовка педагогів.

Сучасна освіта Франції є світською та особистісно зорієнтованою. Проте такі особливості були притаманні їй не завжди. Освітній закон 1901 року не врегулював інтересів ні спільнот, ні громад чи певних меншин. Традиційна асиміляційна мета французької школи полягала в переданні дітям республіканських цінностей, що зі свого боку мало сприяти згуртованості суспільства, а також ефективнішому функціонуванню його національних і соціальних інституцій [8, с. 108]. Тому кожна дитина мала залишити біля воріт школи свої унікальні культурні особливості, щоб прилучитися до громадянських та універсальних цінностей, підкоряючись диктату стандартизації. Тобто йдеться не лише про всезагальні справедливість і рівність, а й про досягнення своєрідного консенсусу.

Відомо, що ролі і функції школи змінювалися протягом усієї історії. Нинішня освітня тенденція по суті аналогічна концепції французької школи доби Третьої республіки: на громадянських засадах уможливити всім дітям доступ до наукових знань і сформувати вітчизняне суспільство [5, с. 130]. Власне така громадянська освіта, що передбачає оволодіння базовими знаннями й загальнокультурними нормами вітчизняної французької освіти по суті, на переконання низки науковців, створює певні труднощі, адже культурні особливості певною мірою нівелюються заради утвердження означеної республіканської освітньої ідеології. Усі перелічені чинники сприяли створенню 1975 року уніфікованої школи з метою забезпечення усім учням однакової умови до здобуття освіти [1, с. 16].

Для усунення загрози освітньої інтеграції, спричиненої напливом дітей-іммігрантів, уряд робив спроби врегулювати цю проблему в період з 1970 до 1984 років, ураховуючи певною мірою «право на відмінність». Якщо міжкультурна освіта офіційно в середині 80-х рр. ХХ ст. не визнавалася, в роботі Ради Європи та Європейської комісії, а також відповідних асоціацій [5, с. 61] вона продовжувала залишатися на порядку денному, як і раніше. До того ж її розвиток сприяв появі так званих міжкультурних орієнтацій Міністерства освіти, щоправда, доволі поверхового характеру, оскільки політика

*© Леснянська-Доцак А. С.